

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos gynybos pramonės būtinumo: pramonės, inovacijų ir socialiniai aspektai (nuomonė savo iniciatyva)

(2012/C 299/04)

Pranešėjas **Joost VAN IERSEL**Bendrapranešėję **Monika HRUŠECKÁ**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2012 m. sausio 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva nuomonę dėl

Europos gynybos pramonės būtinumo: pramonės, inovacijų ir socialiniai aspektai.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 11 d. priėmė savo nuomonę.

482-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. liepos 11–12 d. (2012 m. liepos 11 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 132 nariams balsavus už, 1 - prieš ir 9 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Pasaulyje sparčiai vyksta geopolitinės permainos. Vakarų pasaulis gali prarasti savo dominuojančią poziciją tiek ekonominiu, tiek politiniu požiūriu. Nors gynybai skirtas biudžetas Europos Sąjungoje mažinamas, Kinija, Indija, Brazilija, Rusija ir kitos šalys gynybai išleidžia vis daugiau. Todėl EESRK ragina Tarybą ir Komisiją įvertinti visus ES pozicijai ir vaidmeniui pasaulyje lemiamos įtakos turinčius aspektus, kad būtų ryžtingai atnaujinta Europos užsienio, saugumo ir gynybos politika.

1.2 Gynybos politika formuojama atsižvelgiant į šalių strateginius interesus, numanomą grėsmę ir politinius tikslus, kurie Europoje dažniausiai apibrėžiami nacionaliniu lygmeniu. Dėl pasenusių metodų akivaizdžiai vis didėja susiskaldymas, spragos, perteklinis pajėgumas ir Europos gynybos pajėgumų sąveikumo stoka. Argumentų, kad reikėtų tobulinti šią politiką, yra nepaprastai daug. Tai – politinės valios klausimas. Ši nuostata buvo įtikinamai ginama dar 1986 m. (!) Dabar šis klausimas dar aktualesnis politiniu, ekonominiu ir gynybos požiūriu. EESRK ragina Tarybą rimtai dirbti ES gynybos skydo srityje.

1.3 Saugumo ir gynybos politika turėtų padidinti ES ir valstybių narių pasitikėjimą savimi. Ji turėtų įkvėpti plačiosios visuomenės, tinkamai aprūpintų kareivių, verslo atstovų ir šio sektoriaus darbo jėgos pasitikėjimą. ES piliečiai turi teisę būti

tinkamai apsaugoti. Vis labiau reikalinga tinkama greitai nepasitenstanti Europos ginkluotė. Šiuo tikslu valstybių narių pavieniui vykdomos praktikos visiškai nepakanka, be to, tai – mokesčių mokėtojų pinigų švaistymas.

1.4 EESRK pabrėžia, kad, atsižvelgiant į JAV ir kitų (besiformuojančios rinkos ekonomikos) šalių politiką ir dabartinę praktiką bei į išskirtinę vyriausybės atsakomybę apsaugoti gyventojus ir užtikrinti saugumą, reikia nustatyti Europos strateginius interesus vadovaujantis bendra saugumo ir gynybos politika (BSGP) (2). Galiausiai užsienio reikalų ir saugumo, gynybos ir pramonės pajėgumų trikampis yra nedalomas ir užtikrina Europos poziciją pasaulyje, jos ekonominius ir politinius interesus bei vertybes (žmogaus teises, demokratiją). Europos išorės veiksmų taryba (EIVT) turėtų dalyvauti tiesiogiai.

1.5 EESRK pabrėžia, kad jei Europa nori išsaugoti tvirtą saugumo ir gynybos pramonę kuriant efektyvumo ir išlaidų veiksmingumo kritinę masę, būtina radikaliai keisti požiūrį ir politiką. Naujas požiūris ir politika turi užtikrinti stabilumą ir nuspėjamą ateitį ginkluotosioms pajėgoms, atitinkančioms Europos ekonominę ir technologinę įtaką. Kadangi yra didelių valstybių narių skirtumų, šioje srityje pradinė atsakomybė tenka pagrindinėms valstybėms narėms gamintojoms.

(1) Žr. ataskaitą „Tvirtesnės Europos link“, parengtą Nepriklausomos tyrimų grupės, kurią siekiant pateikti pasiūlymą, kaip pagerinti Europos gynybos įrangos pramonės konkurencingumą, įsteigė Nepriklausomos Europos programos grupės šalių ministrai.

(2) Bendra saugumo ir gynybos politika yra sudėtinė bendros užsienio ir saugumo politikos dalis. Europos Sąjungos sutartis, 42 ir tolesni straipsniai. OL C 115, 2008 5 9.

1.6 EESRK nuomone, yra tvirtų argumentų sustiprinti Europos planavimą ir koordinavimą:

- šis sektorius yra sudėtingas ir reikalauja daug žinių; jam būtinas ilgalaikis planavimas;
- nepaisant privatizavimo, vyriausybės, kaip klientas, reguliuotojas ir eksporto licencijų teikėjas turi didelių interesų gynybos pramonėje;
- dėl esamos struktūros trūkumų ir (didelių) biudžeto suvaržymų reikalinga metodiška pertvarka, o ne nuolatinis pavienių dalių koregavimas, mažinantis vidaus ir išorės pasitikėjimą;
- reikėtų užtikrinti veiksmingą pagrindinių šalių gamintojų ir mažiau arba visai negaminančių šalių veiklos koordinavimą, kad būtų propaguojamas ginkluotės pirkimas Europoje, naudojamosi visomis turimomis žiniomis ir žemyne veikiančiomis didelėmis bendrovėmis bei MVĮ;
- galiausiai Europos pramonės sėkmė pasaulyje priklausys nuo stabilios vidaus rinkos Europoje kūrimo.

1.7 EESRK nuomone, reikalingi ne tik Europos gynybos agentūros veiksmai ir 2007 m. gynybos dokumentų rinkinio ⁽³⁾ įgyvendinimas, bet ir būtina suformuoti tinkamą Europos pramonės politiką, skirtą gynybos sektoriui, kuriam vyriausybės kelia specifinius reikalavimus ir skiria finansavimą. Pagal strategiją „Europa 2020“ ši pramonės politika turi būti pagrįsta bendra nacionaline ir ES kompetencija (Europos gynybos agentūra ir Komisija – visavertės partnerės) ir konsultacijomis su gynybos pramonės atstovais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant socialinius partnerius, bei gerai organizuoto socialinio dialogo būtinumą.

1.8 ES politika ir finansavimas turėtų susieti ES lygmenį ir nacionalines investicijas, kad būtų sumažintas susiskaldymas ir valstybės išlaidų dubliavimas, pagerinta kokybė ir sąveikumas.

1.9 Naujos kartos ginkluotės, kurios taip trūksta, kūrimui itin svarbūs naujaisi MTTV. Tokio pobūdžio MTTV negali būti tik pramonės reikalas. Pagrindinė atsakomybė tenka vyriausybėms. Galiausiai šiai pramonei skaudžiai atsiliepia ir esamo biudžeto apkarpyimai. Taryba ir suinteresuotieji subjektai turėtų skubiai parengti ir kuo greičiau pradėti įgyvendinti mokslinių tyrimų programas, kurios padėtų Europos pramonei spręsti nepageidaujamos priklausomybės nuo trečiųjų šalių problemą. Būtina „dvejopo naudojimo“ technologija. ES MTTV programa turėtų padėti kurti šias technologijas. Ji turėtų užtikrinti veiksmingą tarpvalstybinį bendradarbiavimą MTTV srityje.

1.10 Reikia kuo geriau planuoti tolesnį Europos gynybos technologinės ir pramoninės bazės stiprinimą. Šiuo tikslu reikalingos pakankamos ES lygmen priemonės ⁽⁴⁾.

1.11 Reikia geriau koordinuoti Komisijos, Europos gynybos agentūros ir kitų atitinkamų ES suinteresuotųjų subjektų veiklą. Pirmininkas José Manuel Barroso ⁽⁵⁾, pirmininko pavaduotojas Antonio Tajani ir Komisijos narys Michel Barnier pačiu laiku atnaujino savo įsipareigojimą ir pačiu laiku įsteigta Gynybos darbo grupė. EESRK taip pat palankiai vertina praėjusį gruodį parengtą į ateitį orientuotą EP rezoliuciją dėl Europos gynybos ir platų nagrinėtinų klausimų spektrą ⁽⁶⁾.

1.12 Atsižvelgdamas į tuos tikslus ir siekdamas sustiprinti iniciatyvą sudaryti EK gynybos darbo grupę, EESRK ragina Komisiją šiuos klausimus kelti viešai. Komisija taip pat turėtų apsvarstyti galimybę imtis reikiamų priemonių atsižvelgdama į rezultatus, kuriuos lemia valstybių narių pramonės ir technologijų pajėgumų skirtumai ir apskritai investicijų į mokslinius tyrimus ir gynybos sektorių lygio skirtumai.

2. Įžanga

2.1 Europos Sąjungos sutarties 42 straipsnyje teigiama, kad bendra saugumo ir gynybos politika yra sudėtinė bendros užsienio ir saugumo politikos dalis. 42 straipsnio 3 dalyje taip pat teigiama, kad valstybės narės, siekdamos įgyvendinti šią politiką, suteikia Sąjungai savo civilinius ir karinius pajėgumus. Nuo 2005 m. Europos gynybos agentūra dirbo, kad sustiprintų gynybos sektoriaus pramoninę ir technologinę bazę ir užtikrintų geresnį kareivių apginklavimą. Tačiau pasiekta pažanga yra labai nedidelė.

2.2 Šiuo metu vieni svarbiausių prioritetų yra baigti kurti vidaus rinką ir veiksmingai koordinuoti finansavimą. Strategijoje „Europa 2020“ abu šie tikslai tvirtai remiami. Toks žingsnis į priekį taip pat turėtų įkvėpti siekti pažangos Europos gynybos srityje.

2.3 Tačiau gynybos sektoriuje panašios permainos nevyksta. 1998 m. Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės kariniu paktu buvo siekiama pradėti taikyti naują požiūrį ir viską pradėti iš naujo. Ta pačia glaudesnio bendradarbiavimo dvasia 2003 m. įsteigta Europos aeronautikos gynybos ir kosmoso kompanija (EADS). Tačiau vėliau nevyko tolesnis konsolidavimo procesas. Svarbu, kad ketinimų protokolo šalys (didžiausių gamybos pajėgumų šalių grupė t. y. Prancūzija, Vokietija, Jungtinė Karalystė, Italija, Ispanija ir Švedija) priešingai ankstesniems ketinimams dar nepateikė jokio perspektyvaus pasiūlymo dėl racionalizavimo arba konsolidavimo.

⁽³⁾ Direktyvos 2009/43/EB (OL L 146, 2009 6 10) ir 2009/81/EB (OL L 216, 2009 8 20). Gynybos dokumentų rinkinį 2009 m. priėmė Taryba ir EP. Jis turėjo būti perkeltas į valstybių narių nacionalinę teisę 2011 m. vasarą. Gynybos dokumentų rinkiniui taip pat priklausė Komunikatas „Stipresnės ir konkurencingesnės Europos gynybos pramonės strategija“, COM (2007) 764, 2007 12 5.

⁽⁴⁾ Šiame procese turėtų dalyvauti Europos fondai: būsima 8-oji bendroji programa, Europos regioninės plėtros fondas, Sanglaudos fondas, Europos socialinis fondas.

⁽⁵⁾ 2011 m. lapkričio mėn. pranešimas apie ES padėtį.

⁽⁶⁾ 2011 m. gruodžio 14 d. EP rezoliucija dėl finansų krizės poveikio ES valstybių narių gynybos sektoriui (2011/2177(INI)).

2.4 Dėl stagnacijos taikomi nacionaliniai metodai ir daugiausiai dėmesio skiriama nacionalinei gamybai. Vyksta tam tikra renacionalizacija. Visos Europoje išikūrusios pramonės įmonės didžiausią dėmesį skiria eksporto rinkoms. Nei vyriausybės, nei pramonės partneriai neturi bendros strateginės koncepcijos.

2.5 Tuo tarpu potencialioms rinkoms vis didesnį poveikį darys nauji iššūkiai. Didelis iššūkis yra ginkluotės kūrimas besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse. Brazilija, Rusija, Indija ir Kinija (BRIC) ir keletas mažesnių šalių jau eina šiuo keliu. Numatoma, kad Kinijos gynybai skirtas biudžetas nuo dabartinių 120 mlrd. eurų iki 2015 m. išaugs iki 250 mlrd. eurų. Rusija pranešė, kad iki 2015 m. gerokai padidins gynybai skirtą biudžetą. JAV išlaidos gynybai yra daugiau nei dvigubai didesnės už visą Europos biudžetą: 450 mlrd. eurų palyginti su 204 mlrd. eurų biudžetu 2007 m. Tuo tarpu Europos biudžetas vis mažėja. Bendras Europos MTTV biudžetas sudaro daugią daugiausiai 20 proc. Amerikos gynybos biudžeto. 50 proc. Europos gynybos biudžeto atitenka darbo jėgai palyginti su 25 proc. JAV. Europa turi daugiau ginkluotųjų pajėgų, tačiau jų ginkluotė daug prastesnė. Pasaulinės sąlygos niekada nebus tokios, kokios buvo. Laikas ne mūsų pusėje.

2.6 Per pastaruosius dešimtmečius daugelyje tyrimų raginta prisitaikyti gynybos pramonę prie pasaulinės rinkos. Visuose atkreiptas dėmesys į vis dar esamus trūkumus, nes gynybos rinkos yra labai netobulos ir dauguma šalių remia savo pačių pramonę. Pastangomis tobulinti rinkas, pavyzdžiui, 2007 m. ES gynybos dokumentų paketu, siekiama pašalinti kai kuriuos rinkos trūkumus ir spręsti skirtingos nacionalinės praktikos problemą.

2.7 Spręstini klausimai yra sudėtingi iš dalies dėl labai ilgo laikotarpio nuo produktų sukūrimo iki jų panaudojimo. Todėl EESRK mano, kad tinkamesnis būdas nagrinėti šios srities klausimus būtų juos vertinti ne vien iš gynybos, iš technologijų, ekonominės ir socialinės, o.

2.8 Svarbus aspektas yra strateginių sąvokų skirtumai šalyse, pasižyminčiose ginkluotės pramone, visų pirma tai pasakytina apie „pagrindinio nacionalinio saugumo intereso“ apibrėžtį, ir skirtingų nacionalinių saugumo ir eksporto rinkų santykis. Kai kurios mažesnės šalys turi pakankamai gerai išvystytą pramonę, o kitos beveik neturi gamybos vietų. Savaiame aišku, kad visų šalių požiūriai skiriasi priklausomai nuo jų poreikių ir galimybių. Rezultatas – susiskaldymas ir nenuosekli gynybos pramonės vizija. Įvairios operacijos, pavyzdžiui, Libijoje, akivaizdžiai rodo esamų ginklų sistemų spragas. Reikėtų aiškiai pripažinti ir įvertinti padarinius.

2.9 Šie pokyčiai yra susiję tiek su investicijomis, tiek su užimtumu. Gynybos sektorius yra aukštųjų technologijų sektorius, kuriame tiesiogiai dirba 600 000 kvalifikuotų darbuotojų, o netiesiogiai – dar du milijonai. Susirūpinimą kelia spaudimas dar labiau mažinti biudžetą. Neretai gamybos vietoms būdinga didelė regioninė koncentracija. Jos galėtų tapti kompetencijos

centrais, tačiau, deja, dėl finansavimo mažinimo, joms kyla grėsmė. Šioms vietoms daromas neigiamas poveikis, jei reorganizacija ir mažinimas vykdomi neplanuotai ir nestruktūruotai.

2.10 Esamas užimtumas, savaime suprantama, taip pat yra atskiroms vyriausybėms didelį susirūpinimą keliantis klausimas. Tai savo ruožtu gali trukdyti kurti bendrą viziją, kuri reikalinga norint tinkamai šalinti nuosmukį patiriančios gynybos pramonės socialinius padarinius, įskaitant praktinės patirties praradimą ir jo poveikį žmogiškajam kapitalui. Bendra vizija, priešingai, paskatintų nuosekliai kurti darbo vietas ir padėtų išvengti pavojaus, kad mokslininkai ir aukštos kvalifikacijos techniniai ir mokslo darbuotojai išvyks į trečiąsias šalis. Tai prieštarautų strategijoje „Europa 2020“ užsibrėžtiems ES tikslams.

2.11 ES metodai ir tarpvyriausybė struktūra gali ir turėtų būti orientuoti į tą pačią perspektyvą. Kol vyraus nacionalinis suverenitetas, bet kokia bendra struktūra duos tik menkus rezultatus ir bus padaryta nedidelė pažanga sprendžiant perteklinio pajėgumo, dubliavimo ir susiskaldymo problemas. Pastebima akivaizdi priešara tarp nacionalinio suvereniteto koncepcijos ir finansinių, technologinių, ekonominių bei socialinių poreikių.

2.12 Taigi nerimą kelia tai, kad pajėgumų telkimo ir dalijimosi jais, t. y. Europos tarpusavio priklausomybės kūrimo, tikslas nebuvo įtrauktas į bendrą strategiją. Nepaisant plačiai paplitusios informacijos apie pasikeitusias tarptautines aplinkybes, aišku, kad išorės spaudimas dar nėra pakankamai stiprus, kad paskatintų bendrus metodus ir sprendimus. Pakankamai stebėtina tai, kad Europos šalys gynybos viešųjų pirkimų srityje vis dar nori likti priklausomos nuo JAV užuot vykdytų pirkimus Europoje.

2.13 Jei Europa nori išlaikyti tvirtą saugumo ir gynybos pramonę, galinčią plėtoti ir kurti pažangias sistemas ir taip užtikrinti savo pačios saugumą, reikalingi radikalūs mąstysenos ir politikos pokyčiai. Delsimas paspartintų pajėgumų sumažėjimą iki tokio lygio, kuris neleistų ES svarbiausiose srityse susigrąžinti pirmaujančios pozicijos. Tai būtų dar sunkiau dėl to, kad išlaidų MTTV sumažinimas turės tiesioginės įtakos mokslininkų ir kvalifikuotų darbuotojų kartai. Jei Europa patirs nesėkmę, pramonė gali išnykti, bus prarastos darbo vietos, praktinė patirtis išgaruos ir Europa taps priklausoma nuo kitų malonės. Būtina nedelsiant imtis veiksmų tiems, kuriems rūpi Europa ir Europos saugumas.

3. Politinės aplinkybės

3.1 Europos Sąjungos sutartyje teisingai pabrėžiamas neatsiejamas užsienio, saugumo ir gynybos politikos ryšys. Veiksminga užsienio politika turi būti grindžiama itin tikimais gynybos pajėgumais. Tinkami gynybos pajėgumai savo ruožtu turi būti planuojami ir vystomi atsižvelgiant į juntamą grėsmę ir suderintus tikslus itin sudėtingomis ir nestabiliomis tarptautinėmis aplinkybėmis.

3.2 Pagrindinis veiksnys yra ES pozicija ir vaidmuo rytdienos pasaulyje atsižvelgiant į sparčiai kintančias geopolitines realijas, kai atsiranda vis daugiau pasaulio lygmens veikėjų. Atsižvelgdamas į tai, EESRK mano, kad pats laikas Europoje imtis suderintų veiksmų. Ankstesnė ir visai nesena patirtis rodo, kad toliau taikant tradicinius metodus kyla pavojus, kad Europa ir valstybės narės atsidurs nuošalyje.

3.3 EESRK ragina užtikrinti stabilią ir nuspėjamą ateitį Europos ginkluotosioms pajėgoms, atitinkančioms dabartinę Europos ekonominę ir technologinę svarbą. Kadangi nuo sistemų suprojektavimo iki jų realizavimo praeina ilgas laikotarpis, dar svarbiau priimti sprendimus jau šiais metais.

3.4 Socialiniu ir politiniu požiūriu EESRK pabrėžia keturis svarbius aspektus, susijusius su būtinybe užtikrinti veiksmingus Europos gynybos pajėgumus:

- gyventojų apsauga,
- tinkamai apginkluotų karių poreikis,
- stabilios ir nuspėjamos darbo vietos,
- gerai suplanuoti Europos humanitariniai ir kariniai veiksmai pasaulyje.

3.5 Vyksta diskusijos dėl bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) ateities, nors tai retai aiškiai įvardijama. Daugelis klausimų, pavyzdžiui, kovinių grupių naudojimas, ginčai dėl vienos operacijos vadavietės sukūrimo, ES BSGP misijų finansavimas, paramos šioms misijoms paieška ir raginimai persvarstyti Europos saugumo strategiją, yra susiję su diskusijomis dėl BSGB, tačiau taip neįvardijami. Tai pripažinti būtų žingsnis į priekį. Be to, svarstant šiuos svarbius klausimus reikėtų atsižvelgti ir į priimtų (arba nepriimtų) sprendimų poveikį pramonei. Tai parodytų tvirtą pramonės pajėgumų ir BSGP įgyvendinimo ryšį. Pagrindinė atsakomybė tenka vyriausybsms.

3.6 Transatlantiniai ryšiai ir NATO yra nepaprastai svarbūs. Ilgai amerikiečiai griežtai kritikavo tai, kaip europiečiai vykdo savo gynybos įsipareigojimus aljanse. Iš abiejų Atlanto vandenyno pusių nuolat sklinda raginimai NATO struktūroje sukurti Europos ramstį. Iki šiol viskas vyksta priešingai.

3.7 Šio tikro „Europos ramsčio“ nebuvimas turi gilias politines šaknis. Vis dar trūksta politinės valios Europoje apibrėžti Europos strateginius interesus ar pagrindinius bendrus karinius pajėgumus. JAV ir kitos šalys, priešingai, vartoja strateginės veiklos sąvoką, kuri apima visus mokslinius tyrimus ir pramonės šakas, prisidedančius prie pasaulinio piliečių saugumo, ar jis būtų civilinis, ar karinis.

3.8 Šiomis aplinkybėmis, EESRK mano, kad, sukūrus „Europos ramstį“, pernelyg didelę Europos karinių pajėgų priklausomybę nuo JAV turėtų pakeisti labiau subalansuoti santykiai. Kartu su žūtbut reikalinga diskusija dėl bendrų

Europos strateginių interesų, kuri priklauso išskirtinei vyriausybės atsakomybei, kuo greičiau reikėtų pradėti tikslingą planavimą bendradarbiaujant Europos institucijoms, valstybės narėms ir gynybos pramonei, taip pat laipsniškai keisti valstybių narių įprotį automatiškai pirkti iš JAV.

3.9 Užtikrinti vienodesnes bendradarbiavimo su JAV pramonės įmonėmis sąlygas būtų naudinga tiek pramoniniu, tiek finansiniu požiūriu.

4. Europos gynybos pramonė

4.1 Užsienio ir gynybos ir (arba) saugumo politika yra glaudžiai susijusi su gynybos pramone. Nepaisant privatizavimo, vyriausybės atlieka svarbų vaidmenį gynybos pramonėje kaip klientas, reguliuotojas ir eksporto licencijų teikėjas.

4.2 Gynybos pramonės įmonės turi didelę veiksmų laisvę eksporto rinkose. Iš dalies taip yra dėl privatizacijos, iš dalies dėl vyriausybės skatinimo, kadangi ekonomikos krizė kai kuriuos gynybos ministrus pavertė tikrais eksporto propaguotojais. Bet kuriuo atveju krizė verčia gynybos sektorių eksportą laikyti svarbiausiu jų verslo modelio elementu. Apskritai 2011 m. Europos pramonei buvo labai pelningi. Įmonės taip pat gana sėkmingai kuria dvejopo naudojimo produkciją.

4.3 Pasaulio lygmens veikėjai, pavyzdžiui, Kinija, Indija ir Brazilija, turi savų užsienio politikos ambicijų, kurios lemia didesnę biudžetą gynybai. Kol kas Europos įmonėms tai atveria aiškių eksporto galimybių. Kiek ilgai tai truks? Pramonė vis dar laikosi pakankamai gerai, tačiau jos rezultatai daugiausia pagrįsti prieš maždaug 20–25 metus vykdytomis investicijomis. Jei šiuo metu investicijos būtų nutrauktos ar sustabdytos, nepataisomų pasekmių sulauktume jau artimiausioje ateityje.

4.4 Be to, galima pagrįstai tikėtis, kad besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys pradės kurti savo pramonę nepriklausomai nuo Vakarų pramonės ir vėliau, kaip būsiami Europos konkurentai trečiųjų šalių rinkose, vis dažniau blokuos importą iš Vakarų šalių arba kels jam sąlygas.

4.5 Šiuo metu Europoje nepradedama vykdyti naujų svarbių programų ir tai, be abejonės, turės neigiamos įtakos tolesnio eksporto sėkmei. Be to, jau kurį laiką jokiai didelei besiformuojančios rinkos ekonomikos šaliai nereikėjo didelio masto technologijų perdavimo ir gamybos jos teritorijoje vykdymo.

4.6 Panašu, kad vienkartinėmis eksporto sutartimis bus pasinaudota siekiant nukopijuoti Vakarų pramonės technologiją. Blokavus importą, šiai pramonei tinkamas sprendimas būtų kurti gamybos (ir vystymo) infrastruktūrą susijusiose šalyse. Šiuo metu daug spėliojama, kokį poveikį tokia tendencija turės infrastruktūrai ir įsidarbinimo galimybėms Europoje. Gali būti, kad ilgainiui Europos pramonės poziciją susilpnins besiformuojančios rinkos ekonomikos milžinės. Sparčiau diegiamos technologijos ir gamyba taip pat turės poveikio Europos (galimoms) eksporto rinkoms kitose trečiojoje šalyse. Vyks nuožmesnė produktų ir kainų konkurencija.

4.7 Kadangi vystymui ir gamybai, taip pat investicijoms į technologijas ir nuolatinėms naujovėms reikia daug laiko, Europai būtinas tikslingas koordinavimas siekiant užtikrinti modernią ir savarankišką gynybos pramonę. Kol rinkos dydį daugiausia lems nacionalinės sienos, ji beveik savaimė bus mažesnė negu kritinė masė, net ir didžiosiose valstybėse narėse. Eksportas į trečiąsias šalis galėtų sušvelninti šią problemą, tačiau ateitis neaiški, o rinkos sąlygos dažnai toli gražu nėra stabilios.

4.8 Nuolat mažėjančios biudžeto lėšos – tai dabartinėmis aplinkybėmis lemia didelius apribojimus – turėtų būti įspėjamas signalas. Šie apribojimai turi įtakos investavimui ir pirkimui skiriamoms lėšoms, o veiklos ir priežiūros sąnaudos lieka tokios pačios arba padidėja dėl vykdomų karinių operacijų (veiksmai Afganistane, Libijoje, operacijos prieš piratavimą – tik keletas pavyzdžių).

4.9 Dėl to atidedamos arba net nutraukiamos investicijos, kurios yra itin svarbios pramonei, kad pramonė galėtų išlaikyti ir atnaujinti gamybos ir vystymo pajėgumus. Be to, sunkiu laikotarpiu pati pramonė bus mažiau pasirengusi investuoti į tokią išlaidą ar naują veiklą. Tik dirbant kartu ir nuosekliai gali būti užtikrintos reikiamos investicijos.

4.10 EESRK ragina tinkamai suformuoti gynybos sektoriui pritaikytą Europos pramonės politiką nuo sistemų planavimo iki jų pritaikymo. Tai specifinės pramonės politikos klausimas. Pagal savo pobūdį ji susijusi su viešąja rinka: dėl nepelningų maržų veiklos pradžioje ir vyriausybės keliamų specifinių reikalavimų turi būti finansuojamas ne tik MTTV būtinas pradinis kapitalas. Reikia nustatyti pagrindinius Europos pramonės pajėgumus ir apibrėžti investavimo politiką siekiant paskatinti tvirtą Europos gamybą. Nė viena šalis neturi pakankamai išteklių naujos kartos ginkluotei finansuoti, todėl reikia derinti nacionalinius ir Europos tikslus, taip pat nacionalinius ir Europos išteklius – tiek finansinius, tiek pramonės. Valdymas turi būti grindžiamas bendra ES ir nacionaline kompetencija vadovaujantis strategija „Europa 2020“. Be to, tai aiškiai rodo, jog būtinas optimalus koordinavimas tarp Europos institucijų ir pačioje Komisijoje, kuri vis dar neišnaudoja viso savo potencialo. Šiuo požiūriu darbo grupės parama gali būti labai vertinga, kadangi netrukus ji pradės veikti kaip platforma – Komisija, Europos gynybos agentūra, Europos išorės veikslių taryba – skirta aptarti prioritetus, pajėgumus ir trūkumus.

4.11 Moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla – pagrindinė tema. Gynybos pramonė yra aukštųjų technologijų, daug žinių reikalaujanti pramoninė veikla, kuri taip pat būtų reikalinga norint sukurti visavertį prototipą. MTTV beveik niekada nėra tik pramonės reikalas. Vystymosi ir sistemos gyvavimo ciklai tiesiog yra per ilgi, o finansinis poveikis per didelis, kad pramonė galėtų prisiimti visą finansinę riziką. Praeitį rodo, kad visas sėkmingas programas bendrai vykdė vyriausybės ir pramonė.

4.12 Pasaulio lygmeniu labai didelė procentinė MTTV gynybos srityje dalis remiama vyriausybės tiesiogiai arba netiesiogiai vykdamas pirkimus. Nenuostabu, kad dėl savo produktų

pobūdžio gynybos pramonė paprastai vengia prisiimti pernelyg didelę finansinę riziką. Gynybos srities MTTV ypač skaudžiai atsiliepia vyriausybės vykdomas išlaidų mažinimas.

4.13 Taigi būtina ne tik konsoliduoti MTTV sektorių, bet ir užtikrinti jam pakankamą finansavimą bei išteklių sutelkimą, dėl kurių tarpusavyje tariaisi valstybės narės, Komisija ir pramonininkai. Gynybos investicijoms reikalingas didelis MTTV ir technologinių projektų finansavimas. Be to, turi būti užtikrinta prieiga prie ypatingos svarbos technologijų. Jei nebus galimybės naudotis ypatingos svarbos technologijomis dėl trečiųjų šalių nustatytų eksporto apribojimų, iškilis didelių sunkumų pasiekti Europos saugumo tikslus.

4.14 Moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai ne gynybos organizacijose tenka vis svarbesnis vaidmuo dėl nepriklausomo mokslo ir technologijų pažangos daugelyje sričių. Dažnai tik paskutiniaisiais vystymo etapais pagal galutinę paskirtį galima spręsti, ar MTTV gali būti priskiriami gynybos, ar civilinei sričiai. Vis didesnę reikšmę įgauna dvejopas MTTV panaudojimas gynybos taikomosiose programose, pavyzdžiui, IT. Todėl labai svarbu, kad Europos gynybos pramoninė ir technologinė bazė (GPTB) skatintų dvejopai panaudoti MTTV panaudojimą, visų pirma todėl, kad tai sudaro sąlygas su gynybos bendruomenėmis nesusijusiam finansavimui.

4.15 Valstybės narės turėtų susitarti dėl viešojo MTTV finansavimo ES lygmeniu. Lėšos gali būti skiriamos pagal būsimą aštuntąją bendrąją programą (BP8) arba iš atskiro fondo, pageidautina skiriamo pažangiųjų mokslinių tyrimų sričių, pavyzdžiui, nanotechnologijų ir dirbtinio intelekto, grupėms. Atsižvelgiant į gynybos pramonės ir viešojo sektoriaus ryšį, reikėtų numatyti specialias procedūras.

4.16 Europos gynybos agentūra ir Komisija turėtų prisiimti pagal Europos bendradarbiavimo sistemą numatytą svarbų vaidmenį ir padėti išvengti kasdieninio politinio kišimosi. Europos gynybos agentūrai turėtų būti suteikta galimybė visiškai atlikti vaidmenį, kaip numatyta Lisabonos sutartyje (7).

4.17 Pramonės ir MTTV gynybos programai (8) itin svarbūs tinkami atnaujinti įgūdžius turintys darbuotojai. Tai dar vienas tvirtas argumentas už tai, kad reikia sukurti tvirtą pagrindą moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai bei pramonei užuot ėmusi padirko restruktūrizavimo. Reikia turėti omenyje, kad gynybos srities darbo jėga yra pamatas, ant kurio bus statoma gynybos pajėgumų ateitis. Konsultacijos ir ryšiai su pramonės įmonėmis, MTTV institutais, aukštojo mokslo atstovais, karinėmis organizacijomis ir suinteresuotomis profesinėmis sąjungomis turi padėti užtikrinti tinkamą vykdomo restruktūrizavimo ir į ateitį orientuotos ginklų gamybos Europoje organizavimą.

(7) Žr. ES sutarties 45 str. 1 dalį ir 42 str. 3 dalį, OL C 115, 2008 5 9.

(8) Žr. išsamią atsirandančių kompetencijų ir įgūdžių poreikių siekiant kuo geriau pasirengti pokyčiams ES gynybos pramonėje ir juos valdyti analizę (angl. *A comprehensive analysis of emerging competences and skill needs for optimal preparation and management of change in the EU defence industry*). Galutinė ataskaita, 2009 m. gegužės mėn., *Eurostrategias* ataskaita Europos Komisijai.

4.18 Dėl biudžeto suvaržymų būtina spręsti dubliavimosi ir neveiksmingumo problemą. Kontroliuojamas konsolidavimas nebūtinai tolygus stambių bendrovių kūrimui. Tai reiškia, kad reikia pasiekti pakankamą kritinę masę ir kokybę, atitinkančią tarptautinius standartus, ir taip užtikrinti konkurencingą poziciją vidaus rinkose ir trečiojoje šalyse. Vis svarbiau, kad vyriausybės, susiję ES subjektai ir pramonės įmonės koordinuotų projektų planavimą Europos lygmeniu.

4.19 Skirtingas pramonės įmonių dydis ir gamybos apimtis yra faktas. Valstybių narių pramoninė svarba labai skiriasi. Dalyvaujančių šalių susitarimo dalis turėtų būti skirta užtikrinti, kad ketinimų protokolo (KP) nepasirašiusių šalių (pagrindinių gamintojų) pramonės įmonės bus įtrauktos į svarbius projektus. Šis metodas ne tik yra pageidautinas politiniu požiūriu, bet ir skatina vaisingus didelių ir mažesnių įmonių bei mokslinių tyrimų institutų santykius. MVĮ, kaip tiekėjos, turėtų sėkmingai papildyti pažangios specializacijos grandines.

4.20 Ypatingą dėmesį reikia skirti suvoktam pažeidžiamumui Vidurio Europos šalyse dėl jų nesaugios geografinės padėties. Atsižvelgdamas į būtinybę užtikrinti, kad šių šalių piliečiai jaustųsi deramai apsaugoti, ir norą visapusiškai pritaikyti specialias technines žinias gynybos srityje, EESRK pabrėžia būtinybę vykdomuose ir būsimuose gynybos projektuose tinkamai panaudoti Vidurio Europos šalyse turimas žinias ir kompetenciją.

4.21 Integruota Europos gynybos produktų rinka padėtų sukurti stabilesnę vidaus rinką. Europos rinka ne tik sujungtų esamas nacionalines rinkas, bet ir paskatintų suderinti ar netgi standartizuoti įvairių valstybių narių reikalavimus ir viešųjų pirkimų taisykles. Geresnis suderinimas ar standartizavimas pagerintų finansines ir ekonomines sąlygas ir padidintų Europos įmonių konkurencingumą pasaulinėje rinkoje.

4.22 Europos gynybos rinka įgytų kritinę masę. Atsižvelgdamas į tai, EESRK atkreipia dėmesį į galimus neigiamus padarinius, jeigu valstybės narės ir toliau pirs produktus iš užsienio, ypač iš JAV. Visų pirma tai sumažina Europos rinkos naudą pramonei; kitaip tariant, jei pramonės įmonės bus uždrausta parduoti trečiųjų šalių rinkose, kur (valstybinė) konkurencija, be abejonės, bus vis aršesnė, išaugs konkrečių gynybos produktų kainos Europos klientams. Antra, Europos valstybės, kurios perka tiesiogiai iš JAV, padengia Amerikos technologines sąnaudas, kurios įskaičiuotos į minėtų produktų kainą.

4.23 Atsižvelgiant į finansines ir tarptautines politines perspektyvas, būtini esminiai debatai Europos lygmeniu ir praktinės išvados. Jei ne visos valstybės narės nori dalyvauti bendroje sistemoje, pirmenybę reikėtų teikti „tvirtesnio bendradarbiavimo“ principui. Didinti integraciją ir laikytis teigiamo požiūrio į Europos produktų pirkimą yra vienintelis būdas sukurti rinkas, dydžiu prilygstančias JAV rinkoms. Yra pagrindo rimtai abejoti, ar be veiksmingos vidaus rinkos Europos pramonė turi vilties konkuruoti pasaulio lygmeniu.

5. Keletas specifinių klausimų

5.1 Ginkluotųjų pajėgų (sausumos, jūros, oro) pramonės struktūra įvairiose šalyse gerokai skiriasi. Daugelyje sričių nėra viena valstybė nebegali pati kurti naujos kartos ginkluotės.

5.2 Sausumos sektoriuje tik ribotas skaičius stambių sistemą sudarančių bendrovių gali kurti ir gaminti pagrindinius kovos tankus ir lengvesnes karines transporto priemones. Pagrindiniai Europos gamintojai įsikūrę Prancūzijoje, Vokietijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Yra daug posistemei priklausančių gamintojų ir trečiojo lygmens tiekėjų, nepakankamai atstovaujančių Vidurio Europai.

5.3 Daugelis šalių vysto savo laivų pramonę ir stato dydžiu ir sudėtingumu labai besiskiriančius laivus. Ketinimų protokolą pasirašiusios šalys ir Nyderlandai yra šios srities lyderiai, įskaitant projektų rengimą ir sudėtingą laivų mokslinių tyrimų įrangą, kuri gerokai skiriasi nuo naudojamos civilinių laivų statybai. Čia taip pat yra daug posistemei priklausančių gamintojų ir trečiojo lygmens tiekėjų.

5.4 Kariniai orlaiviai kuriami ir gaminami tik kelete šalių. Pramonė sutelkta nedideliame skaičiuje dažniausia daugiašalių bendrovių, veikiančių Europos lygmeniu ir už jos ribų. Ši pramonė pirmiausia sutelkta EADS, BAE-Systems, Dassault ir Saab-Aircraft. Pažangūs aerodinamikos moksliniai tyrimai vykdomi tik nedaugelyje šalių.

5.5 Elektroninės įrangos sektorius, įskaitant vadovavimą, ryšius ir kontrolę, įgauna vis didesnę svarbą gynybai. Pagrindiniai rinkos dalyviai yra *Thales*, *BAE-Systems* ir *Finmeccanica*. Didžiausios Europos elektronikos pramonės grupės *Philips* ir *Siemens* gynybos sektorius mažiau svarbus. Pastarųjų gamybos apimtis bet kuriuo atveju yra per maža, kad būtų vykdoma ekonomiškai efektyvi masinė specifinių elektroninių komponentų, pavyzdžiui, gynybai skirtų integrinių grandynų, gamyba. Įtraukiant šias stambias pramonines grupes vis dėlto pabrėžiama dviejop naudojimo šioje srityje svarba.

5.6 Kalbant apie šaudmenis ir sprogmenis, šios srities pramonės įmonių skaičius per pastaruosius dešimtmečius laipsniškai sumažėjo iš dalies dėl aplinkosaugos apribojimų. Dėl visuomenės apsaugos šios pramonės įmonės yra priverstos arba išsikelti į savo ankstesnes gamybos vietas, arba tiesiog užsidaryti.

5.7 Labai svarbu užtikrinti prieigą prie ypatingos svarbos technologijų ir tai turi būti remiama pagal BSGP. Ta pati nuostata taikytina ir kai kurioms medžiagoms, pavyzdžiui, anglies pluoštui ar elektroninių komponentų gamybai naudojamiems medžiagoms.

5.8 2009 m. priimtas 2007 m. gynybos dokumentų rinkinys gali būti labai naudingas. Valstybės narės direktyvas turėjo perkelti per 2011 m. vasarą. Dar per anksti teigiamai ar neigiamai vertinti jų tiesioginį poveikį bendros vidaus rinkos kūrimui. Procesas dar nebaigtas ir gynybos produktų bei tam tikrų sąvokų, pavyzdžiui, „pagrindiniai nacionalinio saugumo interesai“, perdavimo Bendrijos viduje tikslo įgyvendinimas dar turi būti nagrinėjamas.

5.9 SESV 346 straipsnyje numatyta ES viešųjų pirkimų teisės aktams taikoma išimtis siekiant užtikrinti pagrindinių nacionalinio saugumo interesų apsaugą. Tokia plati formuluotė gali trukdyti tinkamai vystyti rinkai, visų pirma pageidaujamos tiekimo grandinėse. EESRK pasisako už konkretesnę 346 straipsnio, kuris suteikia pakankamai galimybių Europos sprendimams

ir optimalioms Europos tiekimo grandinėms, didinančioms tiekimo saugumą, skatinančioms valstybių narių specializaciją ir ekonomiškumą, aiškinimą.

5.10 Dėl nacionalinio informacijos saugumo kyla panašių problemų į tas, kurios išvardytos 5.9 punkte, ir šis klausimas taip pat turi būti persvarstytas. Svarbus ir opus klausimas yra ir Europos pramonės įmonių dalyvavimas JAV gynybos projektuose.

5.11 Pajėgumų telkimas ir dalijimasis jais, įskaitant bendras mokymo programas, turėtų sudaryti į ateitį orientuotą programą. Pagrindinė sąlyga – tuščiažodžiavimą pakeisti konkrečiu planavimu ir tiksliniu požiūriu nustatant aiškius etapus. Tačiau, kol nėra susitarimo dėl gynybos doktrinų, bus labai sunku praktiškai įgyvendinti pajėgumų telkimo ir dalijimosi jais tikslą.

2012 m. liepos 11 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON
